Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Karolina Badurowicz
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0002-8329-5275
karolina.badurowicz@poczta.umcs.lublin.pl

Postępowanie dowodowe w procesie cywilnym w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.

STRESZCZENIE

Opracowanie odnosi się do obszernej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r., która objęła m.in. regulacje dotyczące dowodów w procesie cywilnym. Wprowadzone zmiany dotknęły wszystkich płaszczyzn postępowania dowodowego, a więc środków dowodowych, przeprowadzenia dowodów, a także ich oceny. Autorka podjęła próbę analizy znowelizowanych przepisów przez pryzmat istoty wpływu, jakie postępowanie dowodowe ma na całe sądowe postępowanie rozpoznawcze, a zwłaszcza czy wprowadzono do Kodeksu postępowania cywilnego przepisy usprawniające jego dynamikę.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne; postępowanie dowodowe; środki dowodowe; przeprowadzanie dowodów

WPROWADZENIE

W dniu 7 listopada 2019 r. weszła w życie obszerna nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 4 lipca 2019 r.[1] Objęła ona m.in. regulacje dotyczące dowodów w procesie cywilnym. Wprowadzone zmiany odnoszą się zarówno do postępowania dowodowego w ogólności, jak i do unormowań konkretnych środków dowodowych.

Postępowanie dowodowe jest nieodłącznym elementem postępowania cywilnego. Jego prawidłowe i rzetelne przeprowadzenie pozwala na ustalenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy zgodnie z rzeczywistym stanem, co warunkuje wydanie przez sąd sprawiedliwego wyroku[2]. Cel stawiany przed postępowaniem dowodowym realizuje się poprzez czynności procesowe stron i uczestników postępowania dokonywane pod kontrolą sądu[3].

W związku ze znaczeniem postępowania dowodowego dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu rozpoznawczym w literaturze podkreślano, że unormowania dotyczące jego przebiegu powinny być konstruowane z należytą ostrożnością i rozwagą. Analiza obowiązujących regulacji uzasadniała wniosek, że przepisy dotyczące przebiegu postępowania dowodowego oraz określające sposób przeprowadzenia poszczególnych dowodów skonstruowane były w sposób szczegółowy i znamionuje je formalizm[4]. W nauce wskazywano jednak, że cechami postępowania dowodowego są konserwatyzm rozwiązań oraz zachowawczość w podejściu do zmian. Z tego względu zwracano uwagę na konieczność „unowocześnienia" postępowania dowodowego, zarzucając dotychczasowym regula-

[1] Dalej: nowelizacja.
[2] Uchwała Zgromadzenia Ogólnego SN z dnia 15 lipca 1974 r., Kw. Pr 2/74, zawierająca zalecenia kierunkowe w sprawie dalszego podnoszenia poziomu i sprawności postępowania sądowego, OSNCP 1974, nr 2, poz. 203.
[3] K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012, s. 311.
[4] E. Rudkowska-Ząbczyk, [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010, s. 288 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

cjom, że nie odpowiadają współczesnym realiom, przede wszystkim w zakresie rozwoju technologii[5]. Nie brakowało również poglądów, zgodnie z którymi dotychczasowa regulacja zapewniała efektywność postępowania dowodowego, a braku zmian w tym zakresie nie postrzegano bynajmniej jako mankamentu[6].

Swe stanowisko co do potrzeby modyfikacji przepisów o dowodach ustawodawca wyraził w uzasadnieniu projektu wspomnianej ustawy nowelizującej Kodeks postępowania cywilnego[7]. Sformułowane tu obiekcje co do dotychczasowego kształtu postępowania dowodowego w sprawach cywilnych odnoszą się głównie do jego przestarzałej formy w zestawieniu ze współczesnymi oczekiwaniami. Podkreślono też konieczność ujednolicenia terminologii oraz „uporządkowania" przepisów regulujących postępowanie dowodowe. Jako cel wprowadzonych zmian wskazano potrzebę jego usprawnienia. Realizacja tego celu ma się dokonać poprzez uproszczenie niektórych instytucji, większe zaangażowanie stron w proces gromadzenia materiału dowodowego[8], ograniczenia czasowe w przedstawianiu dowodów czy też stworzenie nowego rodzaju świadka (tzw. świadka-eksperta). Jeśli chodzi o przywrócone odrębne postępowanie w sprawach gospodarczych, to istnieje możliwość zawarcia tzw. umowy dowodowej[9]. Zmiany objęły regulacje dotyczące środków dowodowych, sposobu przeprowadzenia dowodów oraz ich oceny[10].

ZMIANY W PRZEPISACH O PRZEDMIOCIE I OCENIE DOWODÓW

Jeżeli chodzi o zmiany, których celem jest ujednolicenie terminologii, usunięcie z przepisów nieprecyzyjnych wyrażeń czy też wyeliminowanie występujących w praktyce trudności interpretacyjnych, to mają one głównie techniczny i porządkujący charakter. Jako

[5] B. Kaczmarek-Templin, *Dowód z dokumentu elektronicznego w procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 18 i n.
[6] K. Piasecki, *op. cit.*, s. 311.
[7] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, Druk Sejmowy nr 3137, s. 49.
[8] Należy dodać, że w wyniku nowelizacji uchylono art. 207 i 217, które określały ramy czasowe dla stron na składanie wniosków o rozpatrzenie dowodów. Obecnie przepisy te znajdują się w art. 205^{12} i 205^{3}. Pierwszy z nich określa, do kiedy strona może przedstawić roszczenia i dowody w zależności od tego, czy zostało ustalone spotkanie przygotowawcze. Drugi zaś określa warunki wymiany dalszych pism przygotowawczych między stronami. Ustawodawca stara się zebrać cały materiał dowodowy w momencie zatwierdzania planu procesu (lub w momencie zakończenia procesu). Pisma procesowe mogą być wymieniane między stronami wyłącznie na polecenie przewodniczącego i jeżeli wymaga tego złożoność sprawy lub kwestii księgowych. W literaturze argumentuje się, że nastąpiło wzmocnienie systemu wykluczeń, a nawet że wzorowane jest ono na odrębnych postępowaniach w sprawach gospodarczych. Zob. K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 475 i n.; M. Kłos, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205^{1}–424^{12}*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, s. 45.
[9] W odniesieniu do odrębnej procedury w kwestiach gospodarczych wprowadzonej nowelizacją, która ze względu na objętość niniejszego opracowania nie zostanie omówiona, należy wspomnieć o art. 458 ust. 9 k.p.c. Zgodnie z § 1 tego przepisu strony mogą zgodzić się na wykluczenie niektórych dowodów w postępowaniu w sprawie w ramach szczególnego stosunku prawnego ustanowionego na podstawie umowy (umowy dowodowej). Jak stwierdzono w literaturze, jest to naruszenie istniejącej zasady, zgodnie z którą przepisy dotyczące przeprowadzania dowodów nie mają charakteru reguły domyślnej. Szerzej zob. J. Misztal-Konecka, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205^{1}–424^{12}*, s. 175.
[10] Ł. Błaszczak, [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015, s. 15.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

przykład może posłużyć zmiana brzmienia art. 224 § 2 k.p.c.[11] Przepis ten jest ulokowany wprawdzie poza działem III zatytułowanym „Dowody", lecz pozostaje z nim w ścisłym związku. Normuje on zamknięcie rozprawy przed zakończeniem postępowania dowodowego. Dotychczas stanowił, że zamknięcie rozprawy mogło nastąpić także w wypadku, gdy ma być przeprowadzony dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany albo „gdy ma być przeprowadzony dowód z akt lub wyjaśnień organów administracji publicznej, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną". Na tle tego przepisu pojawiały się wątpliwości co do określenia „dowód z akt"[12]. Stanowisko Sądu Najwyższego w tej kwestii przeszło swoistą ewolucję[13]. Początkowo w judykaturze przyjmowano, że „dowód z akt" może być traktowany jedynie jako materiał o charakterze pomocniczym[14]. W orzeczeniu z dnia 12 grudnia 2005 r. Sąd Najwyższy stwierdził wprost, że dowód z akt nie istnieje[15]. Bardziej umiarkowany pogląd wyrażono w orzeczeniu z dnia 30 maja 2008 r.[16], w którym stwierdzono, że przeprowadzenie dowodu z akt nie jest wykluczone. Możliwość taka została potwierdzona też w orzeczeniu z dnia 19 grudnia 2013 r.[17] W nowym brzmieniu art. 224 § 2 pojęcie dowodu z akt już nie występuje, a przepis ten stwierdza, że można zamknąć rozprawę również w przypadku, gdy ma jeszcze zostać przeprowadzony dowód przez sędziego wyznaczonego lub przez sąd wezwany, „dowód z dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej lub znajdującego się w jego aktach albo dowód z dokumentu znajdującego się w aktach sądowych lub komorniczych, a rozprawę co do tych dowodów sąd uzna za zbyteczną". W przepisie tym w miejsce nieprecyzyjnego określenia „dowód z akt" wskazuje się więc trzy kategorie dowodów, które sąd może przeprowadzić po zamknięciu rozprawy, a mianowicie „dowód z dokumentu sporządzonego przez organ administracji publicznej", „dowód znajdujący się w aktach organu administracji publicznej" oraz „dowód znajdujący się w aktach sądowych lub komorniczych". Zasadność zmiany brzmienia art. 224 § 2 nie budzi zastrzeżeń. Zauważyć też trzeba, że wprowadzenie do art. 224 § 2 „dowodu znajdującego się w aktach sądowych lub komorniczych" poszerza zakres dowodów, co do których rozprawa może być zbędna. W tym zakresie omawiana zmiana ma ściśle merytoryczną naturę, a modyfikacja przepisu wydaje się uzasadniona.

Zasadnicze wątpliwości budzi natomiast celowość przeredagowania brzmienia przepisów, którego sedno sprowadza się do zastąpienia zwrotu „okoliczności faktyczne" słowem „fakty". Konieczność takiej zmiany uzasadniano potrzebą wyeliminowania z przepisów sformułowania „okoliczności faktyczne", postrzeganego jako pojęcie nieostre[18]. Wzmiankowana zmiana nie łączy się z żadną merytoryczną modyfikacją odnośnych regulacji, a więc ma wyłącznie „kosmetyczną naturę". W rezultacie jednak zmienione zostały liczne przepisy (art. 126 § 1 pkt 5, art. 187 § 1 pkt 2, art. 210 § 2, art. 339 § 2, art. 485 § 1, art. 499 pkt 2), których

[11] Artykuły bez bliższego oznaczenia są artykułami Kodeksu postępowania cywilnego.
[12] J. Górowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Zieliński, K. Piasecki, Warszawa 2016, s. 1068.
[13] E. Stefańska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505[38]*, red. M. Manowska, Warszawa 2015, s. 656 i n.
[14] Uchwała SN z dnia 15 lipca 1974 r., Kw Pr 2/74, OSNCP 1974, nr 12, poz. 203.
[15] Wyrok SN z dnia 21 grudnia 2005 r., IV CK 320/05, Legalis nr 124559.
[16] Wyrok SN z dnia 20 lipca 2007 r., I CSK 134/07, Legalis nr 128069.
[17] Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2013 r., II CSK 176/13, Legalis nr 819277.
[18] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 50.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

brzmienie ma tradycję sięgającą nierzadko Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. Wprawdzie ujednolicenie brzmienia regulacji w ramach jednego aktu prawnego należy oceniać pozytywnie, wydaje się jednak, że celowość takich modyfikacji przepisów mających długą tradycję powinna wynikać z faktycznych trudności interpretacyjnych, co w omawianym przypadku nie miało miejsca[19]. Żaden z wymienionych przepisów nie budził wcześniej wątpliwości ani w doktrynie[20], ani w judykaturze[21]. Pojęcie „okoliczności faktyczne" rozumiano jako podstawę żądania pozwu[22]. To samo znaczenie należy zatem przypisać pojęciom „fakty" czy „podstawa faktyczna"[23]. Powyższe oznacza, że wszystkie sformułowania traktowane są jako synonimy. W tej sytuacji opisywana modyfikacja nie wydaje się konieczna, gdyż nie ma ku temu żadnych realnych powodów[24]. Co więcej, ujednolicanie regulacji powinno być dokonywane konsekwentnie. W przypadku postępowania dowodowego w doktrynie wskazywano natomiast konieczność ujednolicenia terminologii innych przepisów, których nowelizacja nie dotyka. Przykładem może być występujące w art. 3 określenie „przedstawianie dowodów". Jak podnoszono w literaturze[25], w innych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego wymiennie używa się wyrażeń „przedstawianie dowodów", „wskazywanie dowodów", „przytaczanie dowodów" czy „powoływanie dowodów"[26]. Faktem jest, że wskutek zmiany art. 127 oraz uchylenia art. 217 i 258 zróżnicowanie terminologiczne w powyższym zakresie ulega zmniejszeniu. Nie jest to jednak efektem zamierzonego działania legislatorów, lecz „skutkiem ubocznym" zmian służących innemu celowi.

Wśród znowelizowanych przepisów odnoszących się do przedmiotu i oceny dowodów na pierwszy plan wysuwa się modyfikacja art. 228 określającego fakty niewymagające dowodu w postępowaniu cywilnym. Zgodnie z dotychczasowym sformułowaniem tego przepisu dowodu nie wymagały fakty powszechnie znane oraz fakty znane sądowi z urzędu. Jak przyjmowano, fakty powszechnie znane to fakty, które znane są przeciętnemu obywatelowi pochodzącemu czy zamieszkującemu miejscowość, w której ma swoją siedzibę sąd. Co się zaś tyczy faktów znanych sądowi z urzędu, to pod tym pojęciem rozumiano fakty, o których sędzia dowiedział się w toku wykonywania swoich czynności urzędowych[27]. W wyniku nowelizacji w art. 228 § 2 pojawiła się nowa kategoria faktów, które nie wymagają dowodu. Chodzi o fakty, „o których informacja jest powszechnie dostępna". Według uzasadnienia projektu przyczyną wprowadzenia wzmiankowanej regulacji jest „informatyzacja i globalizacja obiegu informacji"[28]. Uzasadnienie nowelizacji jest lakoniczne, co potencjalnie może wywo-

[19] A. Jakubecki, *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.) sporządzona na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych*, Warszawa 2018, https://bit.ly/2P3jTqM [dostęp: 9.12.2019].
[20] A. Zieliński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2017, s. 601 i n.
[21] Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 listopada 2017 r., I ACa 1377/16, Legalis nr 1714672.
[22] P. Rylski, [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych…*, s. 387.
[23] B. Czech, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Zieliński, K. Piasecki, Warszawa 2016, s. 835.
[24] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 26.
[25] K. Kołakowski, *Dowodzenie w procesie*, Warszawa 2000, s. 19.
[26] E. Rudkowska-Ząbczyk, *op. cit.*, s. 298.
[27] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 514 i n.
[28] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 52 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

łać trudności interpretacyjne[29]. Wydaje się jednak, że przepis odnosi się do takich faktów, które wprawdzie nie są powszechnie znane w tradycyjnym znaczeniu, lecz ze względu na powszechny dostęp do baz danych za pośrednictwem internetu bądź innych mediów mogą być potraktowane jako fakty niewymagające dowodu w procesie cywilnym[30]. Bezsprzecznie jednak pojęcie „informacji powszechnie dostępnej" jest nieostre i będzie wywoływać problemy w praktyce. W tym świetle zasadne jest rozwiązanie, zgodnie z którym sąd na tego rodzaju fakty powinien zwrócić uwagę stron (art. 228 § 2).

Przy „okazji" nowelizacji art. 228 zmodyfikowano także brzmienie § 1 tego przepisu. Dodano w nim wzmiankę, że fakty powszechne sąd bierze pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony. Sens tej zmiany jest wątpliwy, jeśli wziąć pod uwagę pojmowanie w nauce „faktów powszechnie znanych"[31].

ZMIANY PRZEPISÓW NORMUJĄCYCH CZYNNOŚCI PROCESOWE STRON I SĄDU W POSTĘPOWANIU DOWODOWYM

W ścisłym związku z postępowaniem dowodowym pozostaje zmiana wprowadzona w art. 210 § 2, który ustanawia ciężar złożenia przez strony oświadczenia co do twierdzeń strony przeciwnej. W pierwotnym brzmieniu przepisu chodziło o twierdzenia przeciwnika „dotyczące okoliczności faktycznych". Obecnie zaś w przepisie jest mowa o twierdzeniach dotyczących faktów. Jak zaznaczono, zmiana ta ma tzw. kosmetyczną naturę. Ważniejsze natomiast jest to, że według nowego brzmienia art. 210 § 2, składając oświadczenie co do twierdzeń przeciwnika, strona ma obowiązek „wyszczególnić" fakty, którym zaprzecza. Jak wiadomo, zaprzeczenie twierdzeń strony przeciwnej co do faktu powoduje, że fakt staje się sporny i wymaga przeprowadzenia dowodu (art. 229 *a contrario*). Jednakże w praktyce upowszechnił się zwyczaj zaprzeczania przez strony wszelkim twierdzeniom przeciwnika, o ile jakiś fakt nie został wyraźnie przez tę stronę przyznany[32]. Takie podejście wypaczało pierwotne założenia ustawodawcy dotyczące znaczenia przyznania i zaprzeczenia faktów w procesie. Zmiana treści art. 210 § 1 „wymusi" zmianę wzmiankowanej praktyki. Wątpliwości dotyczą wszakże tego, czy nowa regulacja została właściwie ulokowana, jej sens wykracza bowiem nie tylko poza przepisy o rozprawie. Być może omawiane unormowanie należało umieścić w przepisach o przedmiocie i ocenie dowodów, po art. 230.

W duchu „doprecyzowania" przepisów regulujących postępowanie dowodowe doszło również do wprowadzenia nowego art. 235^1, zgodnie z którym: „We wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz określić i wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem".

---

[29] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 188 i n.

[30] M. Malczyk, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019, s. 585 i n.; M. Rejdak, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205^1–424^{12}*, s. 150 i n.

[31] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 27.

[32] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 486; S. Sołtysik, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych*…, s. 563.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Jest to przepis, który w sposób ogólny, odnosząc się do wszystkich środków dowodowych, ma regulować kwestię prawidłowego skonstruowania wniosku dowodowego[33]. Pożądane jest bowiem, aby strona wskazująca określony dowód w sposób precyzyjny wskazywała fakty, które mają być nim wykazane[34]. Wprowadzenie przepisu, który wprost określa zasadę konstruowania wniosków dowodowych, spotkało się z uznaniem w piśmiennictwie[35]. Jednakże nie można zapominać, że akurat w przypadku zgłaszania wniosków dowodowych to do sądu należy decyzja w zakresie ich dopuszczania. Sąd ma narzędzia pozwalające mu na zobowiązanie stron do doszczegółowienia tez dowodowych. Wydaje się zatem, że wprowadzenie wspomnianego przepisu, pomimo jego porządkującego charakteru, nie zmieni wiele w przebiegu postępowania dowodowego.

W związku z wprowadzeniem art. 235^1 doszło do uchylenia przepisów regulujących formułowanie wniosków o dopuszczenie poszczególnych środków dowodowych (art. 258 – dowód z zeznań świadków, art. 279 – dowód z opinii biegłego). Jak się wydaje, ze względu na odmienność charakteru wzmiankowanych dowodów rezygnacja z uregulowań szczególnych to zabieg zbyt daleko idący. Dla przykładu przy wnioskowaniu o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka niezbędne jest podanie oprócz imienia i nazwiska również jego adresu celem doręczenia mu wezwania na posiedzenie. W nowym stanie prawnym – wobec braku przepisu – kwestia ta może budzić wątpliwości. Problem może zaistnieć zwłaszcza wtedy, gdy wnioski dowodowe składa strona występująca w sprawie bez profesjonalnego pełnomocnika.

Duże wątpliwości budzi również nowy obowiązek nałożony na strony w art. 242^1. Zgodnie z tym przepisem: „Strona, która wnosiła o wezwanie na czynności świadka, biegłego lub innej osoby, powinna dołożyć starań, by osoba ta stawiła się w wyznaczonym czasie i miejscu, w szczególności zawiadomić ją o obowiązku, czasie i miejscu stawiennictwa". Niestawiennictwo świadków na rozprawie jest problemem, który w praktyce prowadzi do przedłużenia całego postępowania. Jednakże treść i sens art. 242^1 budzą zasadnicze zastrzeżenia. Przede wszystkim przepis nie wyjaśnia, w jaki sposób strona ma „nakłaniać" wymienione osoby do stawienia się na rozprawę[36]. W uzasadnieniu projektu podniesiono, że dzięki wprowadzeniu omawianej regulacji strona postępowania stanie się „współodpowiedzialna za sprawne prowadzenie postępowania dowodowego"[37]. Brak jednak wyjaśnienia, jakie konsekwencje dotkną stronę, która nie zastosuje się do obowiązku[38]. Wątpliwości dotyczą np. tego, czy w razie niestawiennictwa na posiedzeniu zgłoszonego przez stronę świadka możliwe będzie nałożenie kary porządkowej z art. 274 nie tylko na świadka, lecz także na stronę, skoro strona jest „współodpowiedzialna" za jego stawiennictwo[39]. Wydaje się, że nie ma przeszkód, aby takie zachowanie strony uznać za nadużycie prawa procesowego w rozumieniu art. 4^1, a co za tym idzie zastosować w stosunku do strony, która nie

[33] S. Jaworski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Warszawa 2019, s. 166 i n.
[34] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 531.
[35] K. Górski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505[39]*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 910 i n.
[36] K. Ziemianin, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych…*, s. 622.
[37] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 56 i n.
[38] K. Górski, *op. cit.*, s. 931.
[39] J. Misztal-Konecka, *op. cit.*, s. 234.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

wywiązuje się z omawianego obowiązku, określone w art. 226^2 środki[40]. Wątpliwości w literaturze budzi też kwestia, kogo należy rozumieć pod pojęciem „innej osoby" wspomnianej w art. 242^1 obok świadka i biegłego[41].

Zmiany dotknęły także unormowania odnoszącego się do odbierania przyrzeczenia od osób stających przed sądem (np. świadków, biegłych). W nowym art. 242^2 stwierdza się, że przyrzeczenie może odebrać wyłącznie sąd lub sędzia wyznaczony, a w § 2 zamieszczono treść, która dotąd była zawarta w uchylonym jedocześnie art. 270. Z art. 270 wynikało, że w razie powtórnego przesłuchania świadka przypomina mu się poprzednio złożone przyrzeczenia. Wspomniane zmiany wydają się mieć drugorzędne znaczenie.

Wątpliwości budzi natomiast celowość dokonania modyfikacji przepisów odnoszących się do czynności sądu w postępowaniu dowodowym, w szczególności chodzi o kwestię pominięcia dowodu przez sąd[42] oraz o nowe uregulowanie treści postanowienia dowodowego.

Zamieszczone w art. 235^2 uregulowanie podstaw pominięcia dowodu przez sąd zostało zainspirowane regulacjami istniejącymi w procedurze karnej (art. 170 § 1 k.p.k.)[43]. Intencją ustawodawcy było „uporządkowanie" okoliczności uzasadniających pominięcie dowodu w postępowaniu cywilnym oraz wskazanie, że wymaga to wydania postanowienia[44]. W § 1 omawianego przepisu w sposób enumeratywny wyliczono sześć sytuacji, których zaistnienie prowadzi do pominięcia dowodu. Zgodnie z tą regulacją sąd może w szczególności pominąć dowód: 1) którego przeprowadzenie wyłącza przepis kodeksu; 2) mający wykazać fakt bezsporny, nieistotny dla rozstrzygnięcia sprawy lub udowodniony zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy; 3) nieprzydatny do wykazania danego faktu; 4) niemożliwy do przeprowadzenia; 5) zmierzający jedynie do przedłużenia postępowania; 6) gdy wniosek strony nie odpowiada wymogom art. 235^1, a strona mimo wezwania nie usunęła tego braku. W § 2 wskazano natomiast, że postanowienie odmawiające przeprowadzenia dowodu powinno wskazywać, na jakiej podstawie sąd pomija dowód.

Uzupełnieniem nowego unormowania dotyczącego treści wniosku dowodowego (art. 235^1) jest zmiana brzmienia art. 236 odnoszącego się do postanowienia dowodowego sądu[45]. Art. 236 w zmienionym brzmieniu w założeniu miał w lustrzany sposób odpowiadać art. 235^1. Ostatecznie jednak nie mamy tu do czynienia ze zmianami istotnymi. Nie są prze-

[40] Art. 4 ust. 1, dodany na podstawie nowelizacji, zabrania stronie nadużywania praw proceduralnych. Zgodnie z tym przepisem prawa stron i uczestników postępowania, przewidziane w przepisach proceduralnych, nie mogą być wykorzystywane wbrew celowi, dla którego zostały ustanowione (nadużycie prawa procesowego). Wydaje się, że kwestia możliwego nadużycia prawa procesowego w postępowaniu dowodowym powstanie przede wszystkim w kontekście inicjatywy proponowania dowodów. Stanie się bronią strony przeciwnej do kwestionowania wniosków dowodowych złożonych przez drugą stronę. Zarzut dotyczący nadużycia prawa procesowego przez stronę może również dotyczyć „nieuzasadnionego" przestrzegania obowiązku wynikającego z art. 242^1 lub nieprzekazania przez stronę pisma przygotowawczego w wyznaczonym terminie. Zob. P. Feliga, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*[39], red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 33.

[41] S. Jaworski, *op. cit.*, s. 172.

[42] Ustawodawca zastrzegł w art. 235^2, że sąd „zignoruje dowody", a nie „odrzuci wniosek o rozpatrzenie dowodów". Jednocześnie art. 2 tego przepisu stanowi, że sąd wydaje postanowienie o odmowie w celu przedstawienia dowodów. W związku z tym wydaje się, że sąd, wydając decyzję, w której negatywnie odpowiada na wniosek o rozpatrzenie dowodów złożony przez stronę, w rzeczywistości „odrzuca wniosek o rozpatrzenie dowodów". Na temat wniosku o rozpatrzenie dowodów zob. J. Misztal-Konecka, *op. cit.*, s. 201.

[43] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 55.

[44] K. Górski, *op. cit.*, s. 915; A. Budniak-Rogala, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych…*, s. 593 i n.

[45] K. Górski, *op. cit.*, s. 914 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

konujące wywody zawarte w uzasadnieniu projektu, według których zachodziła konieczność zmiany sformułowania „postanowienie o przeprowadzeniu dowodu" na „postanowienie o dopuszczeniu dowodu". Pierwotne określenie było bowiem doskonale rozumiane w praktyce. Jeżeli już za niezbędną uznano modyfikację brzmienia art. 236, to można było się zastanowić, czy nie użyć określenia „postanowienie o dopuszczeniu dowodu i jego przeprowadzeniu", co mogłoby rozwiać wszelkie wątpliwości w tej kwestii. Jeśli chodzi natomiast o § 2 omawianego przepisu, to stanowi on: „Jeżeli o wydanie postanowienia w przedmiocie dopuszczenia dowodu wnosiła strona, w postanowieniu wystarczy powołać się na treść jej wniosku". Unormowanie to odnosi się wyłącznie do sytuacji, w której sąd w całości przychyla się do wniosku dowodowego strony[46]. Skoro zatem organ procesowy uznał argumentację strony co do przeprowadzenia dowodu za istotną w całości, to możliwe jest odesłanie do uzasadnienia przedstawionego przez stronę bez konieczności sporządzania kolejnego uzasadnienia przez sąd. Przepis zmierza więc do ograniczenia obowiązków procesowych sądu.

ZMIANY W ZAKRESIE POSZCZEGÓLNYCH ŚRODKÓW DOWODOWYCH

1. Dowód z dokumentu

Przepisy o dowodzie z dokumentu zostały uzupełnione o nowy art. 243^2, według którego: „Dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. Pomijając dowód z takiego dokumentu, sąd wydaje postanowienie". Sens wprowadzenia tej regulacji – jak wskazano w uzasadnieniu projektu – wynika z konieczności „uporządkowania" czynności sądu związanych z przeprowadzeniem dowodu z dokumentu. W myśl art. 243^2 postanowienie dowodowe dotyczące dokumentu wydawane jest jedynie w sytuacji, gdy wspomniany dowód zostaje przez sąd pominięty[47]. Argumentem za takim właśnie unormowaniem miała być potrzeba „uwolnienia" sądu z konieczności czytania dokumentów dwukrotnie – po raz pierwszy przy podjęciu decyzji o jego dopuszczeniu dowodu, a po raz drugi przy przeprowadzeniu dowodu z dokumentu[48].

W piśmiennictwie[49] podniesiono jednak, że w praktyce nie występuje sytuacja podwójnego zapoznawania się przez sąd z dowodem. Jeśli bowiem strona wnosi o przeprowadzenie dowodu z dokumentu, to zgodnie z art. 235^1 jest ona zobowiązana „oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem". Strona wskazuje zatem, na jakie okoliczności powołuje dany dowód, sąd zaś na podstawie wniosku dowodowego, a nie samego dowodu, decyduje o jego przeprowadzeniu. Na etapie podejmowania decyzji o dopuszczeniu dowodu przez sąd nie dochodzi do badania dowodu, ale samej „argumentacji" strony, że istnieje konieczność przeprowadzenia dowodu i ma on znaczenie dla rozstrzyganej sprawy. Wynika to z wyraźnego oddzielenia czynności badania wniosku dowodowego od przeprowadzenia dowodu w nim

[46] *Ibidem*, s. 922.
[47] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 542.
[48] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 58.
[49] J. Sadomski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505[39]*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 936 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

wnioskowanego. Z drugiej strony rezygnacja z wydawania postanowień o dopuszczeniu dowodu z dokumentu znajdującego się w aktach sprawy legalizuje w pewnym sensie istniejącą dotąd praktykę. Zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie podnoszone były bowiem głosy, że w praktyce sądy takich postanowień dowodowych nie wydawały. Jak wskazuje J. Sadomski, w efekcie omawianej zmiany brak postanowienia o dopuszczeniu dowodu z dokumentu nie będzie już stanowił uchybienia procesowego[50]. Chyba w tym właśnie należy upatrywać rzeczywistego sensu wprowadzenia art. 243^2. Nie można jednak zapominać, że w wyniku omawianej regulacji strona przeciwna zostanie całkowicie pozbawiona możliwości wyrażenia swojego stanowiska co do zasadności przeprowadzenia dowodu[51]. Ponadto wprowadzenie art. 243^2 jest odczytywane w doktrynie jako niekonsekwencja ustawodawcy, a to z uwagi na fakt, że przy wydawaniu negatywnego rozstrzygnięcia w kwestii dopuszczenia dowodu z dokumentu sąd będzie zobowiązany do dublowania czynności[52], czyli do zapoznania się z dokumentami, które zamierza pominąć.

2. Dowód z zeznań świadków

W przypadku dowodu z zeznań świadków w pierwszym rzędzie trzeba odnotować zmianę art. 263, który normuje przesłuchanie świadka w miejscu jego pobytu. Według nowego brzmienia tego przepisu: „Świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się usunąć przeszkody, przesłuchuje się w miejscu jego pobytu". W przytoczonym przepisie, poza zmianami o charakterze porządkowym (pojęcie „kalectwa" słusznie zastąpiono określeniem „niepełnosprawność"), wprowadzona zostaje nowa okoliczność pozwalająca na przesłuchanie świadka poza budynkiem sądu. Jest to „inna niedająca się usunąć przeszkoda"[53]. Modyfikacja ta odpowiada potrzebom praktyki. Jednakże pojęcie „innej niedającej się usunąć przeszkody" ma szeroki i niedookreślony charakter i powinno być interpretowane w taki sposób, aby nie dochodziło do nadużyć omawianej regulacji.

Istotną nowością w polskiej procedurze cywilnej jest wprowadzenie w przepisach o procesie możliwości składania przez świadka zeznań na piśmie. Jak stwierdza się w art. 271^1: „Świadek składa zeznanie na piśmie, jeżeli sąd tak postanowi. W takim przypadku świadek składa przyrzeczenie przez podpisanie tekstu przyrzeczenia. Świadek jest obowiązany złożyć tekst zeznania w sądzie w terminie wyznaczonym przez sąd". Regulacja taka dotąd istniała tylko w przepisach o europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń. Przeniesienie tej regulacji do ogólnych przepisów o dowodzie z zeznań świadków zrywa z dotychczasową zasadą, że dowód ten jest przeprowadzany w formie ustnej[54]. Składanie przez świadków zeznań na piśmie jest zaś szeroko stosowane w postępowaniu arbitrażowym[55].

[50] *Ibidem*.
[51] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 29.
[52] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy…*, s. 196 i n.
[53] K. Ziemianin, *op. cit.*, s. 627 i n.
[54] P. Rylski, *op. cit.*, s. 180.
[55] M. Dziurda, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych…*, s. 633.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Omawiany przepis niewątpliwe ułatwi przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków i może przyczynić się do usprawnienia procesu. Na uwadze mieć wszakże trzeba, że ogranicza on bezpośredniość dowodu z zeznań świadka[56], według której sąd powinien bezpośrednio i naocznie zetknąć się ze świadkiem składającym zeznania. Co więcej, nie ma w przepisie jasno wskazanych sytuacji, w których pojawia się ewentualność złożenia zeznań przez świadka w formie pisemnej[57]. Należy zatem przyjąć, że zależy to każdorazowo od decyzji sądu[58]. Mając na względzie zasadę bezpośredniości postępowania cywilnego, należy więc postulować, żeby z omawianej możliwości korzystać w umiarkowany sposób. Dopuszczenie złożenia zeznań na piśmie powinno mieć miejsce w wyjątkowych przypadkach, gdy będzie to mieć realny wpływ na szybkość przeprowadzenia postępowania, a jednocześnie nie przekreśli zasady bezpośredniości. W doktrynie wskazuje się, że analizowana regulacja jest zbyt lakoniczna, co może rodzić problemy w praktyce. Dotyczy to w szczególności uprzedniego przygotowania pytań przez strony postępowania[59].

W przepisach o dowodzie z zeznań świadków został dodany także art. 272^2, zgodnie z którym: „[…] jeżeli sąd poweźmie wątpliwość co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń przez świadka, może zarządzić przesłuchanie go z udziałem biegłego lekarza lub psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić". Przepis ten, wzorowany na regulacji z Kodeksu postępowania karnego (art. 192 § 2), wprowadza możliwość przesłuchania świadka w obecności biegłego w sytuacji, gdy wystąpią wątpliwości co do zdolności postrzegania lub komunikowania. Jest jasne, że regulacja ta wyposaża sąd w ważne „narzędzie kontroli" co do zeznań świadków tak, aby ograniczone były tylko do tych „użytecznych" dla rozstrzygnięcia sprawy. Jednocześnie w doktrynie wskazywane jest, że przesłanki zawarte w omawianym przepisie są ujęte w sposób szeroki i to do sądu należeć będzie podjęcie decyzji o tym, czy zasadna jest obecność biegłego lekarza czy psychologa w trakcie przesłuchania[60].

Przesłuchanie świadka w obecności biegłego powinno mieć charakter wyjątkowy, wtedy gdy sąd „poweźmie wątpliwości co do zdolności spostrzegania lub komunikowania spostrzeżeń". Absolutnie nie można przyjąć, że strona wnioskując o przesłuchanie świadka, powinna od razu wskazać, czy może być on przesłuchany bez obecności biegłego. Obecność biegłego w czasie przesłuchania powinna być jak najmniej dotkliwa dla świadka. Dyskusyjne wydaje się aktywne uczestniczenie biegłego w przesłuchaniu (np. poprzez zadawanie pytań). Trzeba bowiem zważyć, że art. 272^1 nie daje możliwości przeprowadzenia badań nad poczytalnością świadka w ogólności, a jedynie stwarza podstawę dla dokonania oceny, czy jego zeznania mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy[61].

Reasumując, omawiana zmiana wprowadzająca „specjalny" tryb przesłuchania świadka powinna być oceniana pozytywnie, a to ze względu na fakt, że sąd nie posiada wiedzy pozwalającej mu na samodzielną ocenę kondycji psychicznej świadka. Sąd powinien jednak

[56] K. Górski, *op. cit.*, s. 985 i n.
[57] M. Dziurda, *op. cit.*, s. 632 i n.
[58] S. Jaworski, *op. cit.*, s. 184 i n.
[59] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 29.
[60] K. Górski, *op. cit.*, s. 989 i n.
[61] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy…*, s. 202 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

podchodzić do tego sposobu przesłuchania w sposób niezwykle ostrożny i z przekonaniem, że faktycznie jest to zasadne dla rozstrzygnięcia sprawy.

3. Dowód z opinii biegłego

Głównym celem zmian w przepisach o dowodzie z opinii biegłego było usprawnienie i przyspieszenie uzyskiwania w procesie cywilnym opinii biegłych, co – jak wynika z uzasadnienia projektu – stanowi problem w praktyce. Można jednak wątpić, czy wprowadzone uregulowania rzeczywiście przyczyniają się do osiągnięcia wspomnianego celu. Nie wydaje się, żeby ten cel realizował dodany do przepisów o dowodzie z opinii biegłego art. 278^1. Przepis ten stanowi, że sąd może dopuścić dowód z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Przepis ten ma więc na względzie wykorzystanie w procesie cywilnym opinii pozasądowej, o ile została ona sporządzona „na zlecenie organu władzy publicznej". Odnosi się to w szczególności do opinii sporządzonych np. w postępowaniu karnym na zlecenie prokuratora[62] czy w postępowaniu podatkowym na zlecenie organu podatkowego[63] itp. Przepisu nie stosuje się natomiast do opinii sporządzonych na zlecenie strony postępowania.

Wprowadzona regulacja zrywa z przyjętą do tej pory regułą, że nie można przeprowadzić dowodu z opinii biegłego sporządzonego w innej sprawie[64]. Wskazuje się jednak, że za nowym rozwiązaniem przemawia wzgląd na przyspieszenie postępowania oraz wyłączenie konieczności sporządzania dwóch opinii biegłego, zbieżnych w swej treści[65]. Należy mieć jednak na względzie, że o ile np. opinia biegłego sporządzona w postępowaniu karnym może być wykorzystana w postępowaniu cywilnym (np. w procesie o odszkodowanie z tytułu wypadku drogowego)[66], o tyle już opinia sporządzona na potrzeby postępowania podatkowego może nie odpowiadać wymogom opinii dla postępowania upadłościowego (np. ze względu na inną metodę wyceny przez biegłego sądowego)[67]. Należy więc zawsze rozważyć, czy „inna opinia", której dotyczy art. 278^1, zachowuje w procesie cywilnym walor opinii biegłego czy może raczej powinna być traktowana jako dowód z dokumentu prywatnego, co zmienia istotę rzeczy[68]. Ścisłe rozgraniczenie może niekiedy rodzić trudności.

Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego nie zmienia reguły, że wyłączenie biegłego może nastąpić tylko na wniosek strony, wykluczone jest zaś wyłączenie biegłego z mocy prawa[69]. Nowością jest natomiast to, że w art. 281 pojawił się § 2, zgodnie z którym o wyłączeniu biegłego rozstrzyga sąd prowadzący sprawę. Przepis ten usuwa dotychczasowe wąt-

[62] S. Jaworski, *op. cit.*, s. 188 i n.
[63] L. Korczak, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy…*, s. 206.
[64] Por. wyrok SN z dnia 10 grudnia 1998 r., I CKN 922/97, Legalis nr 46212.
[65] M. Łochowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505[39]*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 1005 i n.
[66] *Ibidem*; L. Korczak, *op. cit.*, s. 206–207.
[67] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019, s. 586 i n.
[68] A. Jakubecki, *op. cit.*, s. 30.
[69] A. Klich, [w:] *Biegły w postępowaniu cywilnym i karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem, wzory pism procesowych i orzeczeń*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2017, s. 44 i n.; S. Jaworski, *op. cit.*, s. 190.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

pliwości, czy właściwy w przedmiocie wyłączenia biegłego nie jest sąd wyższej instancji[70]. W przepisie podkreśla się też, że wyłączenie następuje po wysłuchaniu stron i biegłego, od czego można wszakże odstąpić, gdyby miało to doprowadzić do nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Wprowadzoną regulację należy ocenić pozytywnie, głównie ze względu na jej elastyczność[71].

Do art. 281 nawiązuje art. 290 § 5, który stanowi, że strona może żądać wyłączenia osoby wyznaczonej do sporządzenia opinii przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy. W tym zakresie stosuje się odpowiednio właśnie art. 281. Sens wprowadzenia tego unormowania wyraża się w usunięciu występujących w praktyce wątpliwości co do tego, kto w sytuacji zlecenia wykonania opinii przez instytut podlega wyłączeniu. Warto zauważyć, że pierwotnie w projekcie treść art. 290 § 5 była ulokowana w art. 281 § 2. Ostatecznie jednak ustawodawca postanowił unormować wyłączenie osoby wyznaczonej do sporządzenia opinii przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy w przepisie poświęconym opinii tegoż instytutu.

Co do zmian odnoszących się do przyrzeczenia biegłego, mają one charakter głównie porządkowy i polegają na umieszczeniu całości regulacji w jednym artykule. Jest nim art. 282. Nowością wynikającą z § 1^1 jest możliwość złożenia przez biegłego przyrzeczenia na piśmie. Odbywa się to przez podpisanie tekstu przyrzeczenia, który załącza się do opinii. Dopuszczalność takiej formy złożenia przyrzeczenia budziła dotąd wątpliwości[72]. Omawiane rozwiązanie jest zbieżne z art. 271^1, przewidującym w odniesieniu do zeznań na piśmie możliwość złożenia przez świadka przyrzeczenia przez podpisanie jego tekstu. W literaturze zauważa się, że taki sposób złożenia przez biegłego przyrzeczenia odnosi się wyłącznie do biegłych powoływanych *ad hoc*[73]. Stali biegli sądowi składają bowiem przyrzeczenie przed objęciem stanowiska, a przy wykonywaniu opinii do późniejszych spraw jedynie się na nie powołują[74]. Ze względów praktycznych wydaje się zasadne, aby pisemna treść przyrzeczenia została przesłana biegłemu *ad hoc* w momencie wysłania mu zlecenia sporządzenia opinii, aby mógł się zapoznać z jego treścią i podpisać, a dopiero później przejść do wykonywania czynności[75].

Ze sporządzeniem opinii przez biegłego łączy się udostępnienie mu akt sprawy. Znowelizowany art. 284 stanowi, że sąd może zarządzić przedstawienie biegłemu w niezbędnym zakresie akt sprawy lub przedmiotu oględzin oraz zarządzić, by był obecny lub brał udział w przeprowadzeniu dowodu. W uzasadnieniu projektu podkreślono, że wprowadzenie sformułowania „przedstawienie biegłemu akt sprawy" zamiast dotychczasowego zwrotu „okazanie biegłemu akt sprawy" sprawi, że przesądzona zostanie dopuszczalność wysyłania biegłemu akt sprawy[76]. Jak zauważa M. Łochowski, wysyłanie akt biegłemu było powszechną praktyką także na tle poprzednio obowiązującego przepisu[77]. W istocie chodzi więc tylko o jej

[70] Por. wyrok SN z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 17/03, Legalis nr 63720.
[71] M. Łochowski, *op. cit.*, s. 1009 i n.
[72] A. Klich, *op. cit.*, s. 51.
[73] M. Łochowski, *op. cit.*, s. 1011–1012.
[74] A. Klich, *op. cit.*, s. 51.
[75] M. Łochowski, *op. cit.*, s. 1011–1012. Co do kwestii złożenia przyrzeczenia przez biegłego po wykonaniu opinii na piśmie zob. wyrok SN z dnia 29 sierpnia 2010 r., V CSK 29/10, Legalis nr 367092.
[76] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 64.
[77] M. Łochowski, *op. cit.*, s. 1013 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zalegalizowanie. Konieczność udostępnienia biegłemu akt sprawy w celu umożliwienia mu rzetelnego sporządzenia opinii jest bezdyskusyjna[78].

Jeśli chodzi o możliwość złożenia przez biegłego wyjaśnień co do opinii albo sporządzenia przez biegłego tzw. opinii uzupełniającej, dotychczasowe regulacje umożliwiały weryfikację sporządzonej opinii jedynie poprzez ustne zajęcie stanowiska co do niej przez biegłego[79]. Natomiast zgodnie z nowym brzmieniem art. 286 sąd może zażądać ustnego lub pisemnego uzupełnienia opinii lub jej wyjaśnienia, a także dodatkowej opinii od tych samych lub innych biegłych.

W przypadku gdy opinię sporządził instytut naukowy lub naukowo-badawczy, zagadnienie uzupełnienia, wyjaśnienia oraz sporządzenia dodatkowej opinii uregulowano w art. 290 § 3. W § 4 tego przepisu przewidziano, że jeżeli opinia została sporządzona przez instytut naukowy lub naukowo-badawczy, to ustne jej uzupełnienie lub wyjaśnienie albo dodatkową opinię składa osoba wyznaczona do tego przez ten instytut. Sąd może jednak zarządzić stawienie się na rozprawie i złożenie ustnego uzupełnienia lub wyjaśnienia opinii albo dodatkowej opinii także przez osoby, które sporządziły opinię w imieniu tego instytutu.

Nowelizacja objęła również przepisy o wynagrodzeniu biegłego. Treść art. 288 została podzielona na trzy paragrafy, a w § 3 stwierdza się, że jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna, to o przyznaniu wynagrodzenia i zwrotu wydatków rozstrzyga się po jej uzupełnieniu lub wyjaśnieniu. Kategoryczne sformułowanie przepisu wskazuje, że wstrzymanie się przez sąd z przyznaniem wynagrodzenia biegłemu jest obligatoryjne, jeżeli sąd nie oceni pozytywnie sporządzonej opinii. Jak wskazuje się w doktrynie, przepis ma charakter motywacyjny dla biegłych i powinien wyeliminować opinie pozbawione waloru merytorycznego[80]. Przyjęcie takiej regulacji jest o tyle interesujące, że w pierwotnej wersji zmiany tego przepisu proponowane było rozwiązanie przyznawania biegłemu wynagrodzenia w sposób ryczałtowy, gdyby chodziło o sprawy powtarzalne, schematyczne[81]. W ostatecznej wersji nie tylko zrezygnowano z takiego pomysłu, ale również pozostawiono regulację mającą na celu eliminację słabych jakościowo opinii. Jak dotąd wynagrodzenie biegłego ustalane było na podstawie przedłożonego przez biegłego rachunku, w którym wykazywał, ile czasu zajęło mu sporządzenie danej opinii[82]. Warto jeszcze zauważyć, że zgodnie z nowym art. 278^1 przy wykorzystaniu opinii sporządzonej w innym postępowaniu biegłemu nie należy się „kolejne" wynagrodzenie, chyba że opinia została uzupełniona, z czym wiązało się podjęcie przez niego nowych czynności[83].

Charakterystyczne jest, że istotna zmiana w systemie prawa procesowego dotycząca wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego instytucji tzw. świadka-eksperta ogranicza się do postępowania uproszczonego. Według art. 505^7 § 3 złożenie zeznań przez świadka nie stoi na przeszkodzie zasięgnięciu jego opinii jako biegłego, także co do faktów, o których zeznał jako świadek, nawet jeżeli uprzednio sporządził opinię na zlecenie podmiotu innego

[78] E. Rudkowska-Ząbczyk, *op. cit.*, s. 483.
[79] A. Klich, *op. cit.*, s. 71.
[80] K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy…*, s. 210 i n.
[81] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 65 i n.
[82] A. Klich, *op. cit.*, s. 80 i n.
[83] K. Gajda-Roszczynialska, [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych…*, s. 665.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

niż sąd. Jak wynika z uzasadnienia projektu, ewentualne przeniesienie tej regulacji do ogólnych przepisów o procesie nastąpi, jeśli przepis spełni stawiane przed nim oczekiwania[84].

Status świadka-eksperta uzyskuje osoba, która sporządziła opinie prywatne[85] czy też analizy na rzecz jednej ze stron. W dotychczasowym stanie prawnym osoba taka, pomimo posiadanej specjalistycznej wiedzy, mogła być przesłuchiwana jedynie w charakterze świadka. Wprowadzenie instytucji świadka-eksperta wiąże się z odejściem ustawodawcy od ścisłego rozróżnienia dowodu z zeznań świadka oraz dowodu z opinii biegłego. Dotąd w doktrynie[86] i judykaturze[87] nie budziło wątpliwości, że te dwa środki dowodowe mają zupełnie różny charakter – w szczególności od biegłego (w odróżnieniu od świadka) oczekiwano nie tylko posiadania wiadomości specjalnych, lecz także bezwzględnego obiektywizmu[88]. Świadek poprzez swoje zeznania opisuje zdarzenia, które miały miejsce, w sposób subiektywny i z zaangażowaniem emocjonalnym, podczas gdy rolą biegłego jest ocena przedstawionego mu stanu faktycznego[89].

Uzasadnieniem dla wprowadzenia przepisu o świadku-ekspercie jest wzgląd na ekonomię procesową. Ze względu na wagę, jaką dla postępowania dowodowego ma opinia biegłego, jak również na oczekiwania, jakie stawiane są biegłym w zakresie ich obiektywizmu, omawiana regulacja wydaje się być jednak zbyt daleko idąca, a jej stosowanie w praktyce może spowodować problemy. Można bowiem wątpić, czy specjalista, który sporządził odpłatnie opinię na rzecz jednej ze stron, w późniejszym postępowaniu zachowa niezbędną bezstronność.

PODSUMOWANIE

Na tle analizy zmian w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących postępowania dowodowego nasuwa się refleksja, że – choć przyświecał im szczytny cel usprawnienia i przyspieszenia postępowania – niektóre z nich (np. polegające na zastąpieniu zwrotu „okoliczności faktyczne" określeniem „fakty") pozbawione są praktycznego znaczenia i w rzeczywistości są zbędne. Niektóre spośród nowych unormowań są kontrowersyjne i dopiero praktyka zweryfikuje ich wartość. Dotyczy to w szczególności art. 242^2 ustanawiającego współodpowiedzialność strony za niestawienie się świadka na posiedzenie sądowe czy też art. 505^7 § 3 o świadku-ekspercie. Za interesujące i pożyteczne, choć niepozbawione wątpliwości, należy uznać takie nowości, jak np. możliwość składania przez świadka zeznań na piśmie (art. 271^1). Nie budzi zaś żadnych zastrzeżeń wprowadzenie takich regulacji, jak: nowa treść art. 263 (przesłuchanie świadka w miejscu pobytu), art. 272^1 (przesłuchanie świadka w obecności biegłego), art. 281 (wyłączenie biegłego) czy art. 288 (wynagrodzenie biegłego). Problem dynamiki postępowania dowodowego ma realne przełożenie na czas trwania całego postępowania rozpoznawczego. Niezaprzeczalnie istnieje potrzeba wprowadzania do Kodek-

[84] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy…, s. 60 i n.
[85] K. Gajda-Roszczynialska, *op. cit.*, s. 657 i n.
[86] E. Rudkowska-Ząbczyk, *op. cit.*, s. 482.
[87] Por. wyrok SN z dnia 17 listopada 2011 r., III CSK 30/11, Legalis nr 454836.
[88] A. Klich, *op. cit.*, s. 21 i n.; K. Gajda-Roszczynialska, *op. cit.*, s. 646 i n.
[89] E. Rudkowska-Ząbczyk, *op. cit.*, s. 482 i n.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

su postępowania cywilnego przepisów pozwalających na jego przyspieszenie. Niestety – jak się wskazuje – wiele z wprowadzonych zmian nie spełnia tego celu, lecz ma jedynie tzw. kosmetyczne znaczenie.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

Błaszczak Ł., [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015.

Budniak-Rogala A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019.

Czech B., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Zieliński, K. Piasecki, Warszawa 2016.

Dziurda M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019.

Feliga P., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*^{39}, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.

Flaga-Gieruszyńska K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019.

Flaga-Gieruszyńska K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.

Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, Warszawa 2019.

Gajda-Roszczynialska K., [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015.

Górowski J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1: *Komentarz. Art. 1–366*, red. A. Zieliński, K. Piasecki, Warszawa 2016.

Górski K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*^{39}, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.

Jakubecki A., *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.) sporządzona na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych*, Warszawa 2018, https://bit.ly/2P3jTqM [dostęp: 9.12.2019].

Jaworski S., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, Warszawa 2019.

Kaczmarek-Templin B., *Dowód z dokumentu elektronicznego w procesie cywilnym*, Warszawa 2012.

Klich A., [w:] *Biegły w postępowaniu cywilnym i karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem, wzory pism procesowych i orzeczeń*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2017.

Kłos M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205*^{1}*–424*^{12}, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.

Kołakowski K., *Dowodzenie w procesie*, Warszawa 2000.

Korczak L., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.

Łochowski M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*^{39}, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.

Malczyk M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019.

Misztal-Konecka, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205*^{1}*–424*^{12}, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.

Piasecki K., *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012.

Rejdak M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2: *Komentarz. Art. 205*^{1}*–424*^{12}, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 24/11/2026 23:52:28

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Rudkowska-Ząbczyk E., [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010.

Rylski P., [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory czynności sądowych i pism procesowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015.

Sadomski J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*[39], red. T. Szanciło, Warszawa 2019.

Sołtysik S., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019.

Stefańska E., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1: *Art. 1–505*[38], red. M. Manowska, Warszawa 2015.

Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, Druk Sejmowy nr 3137.

Zieliński A., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2017.

Ziemianin K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, red. T. Zembrzuski, t. 1, Warszawa 2019.

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964, nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

ORZECZNICTWO

Uchwała Zgromadzenia Ogólnego SN z dnia 15 lipca 1974 r., Kw. Pr 2/74, zawierająca zalecenia kierunkowe w sprawie dalszego podnoszenia poziomu i sprawności postępowania sądowego, OSNCP 1974, nr 2, poz. 203.

Uchwała SN z dnia 15 lipca 1974 r., Kw Pr 2/74, OSNCP 1974, nr 12, poz. 203.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 listopada 2017 r., I ACa 1377/16, Legalis nr 1714672.

Wyrok SN z dnia 10 grudnia 1998 r., I CKN 922/97, Legalis nr 46212.

Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2004 r., I CK 17/03, Legalis nr 63720.

Wyrok SN z dnia 21 grudnia 2005 r., IV CK 320/05, Legalis nr 124559.

Wyrok SN z dnia 20 lipca 2007 r., I CSK 134/07, Legalis nr 128069.

Wyrok SN z dnia 29 sierpnia 2010 r., V CSK 29/10, Legalis nr 367092.

Wyrok SN z dnia 17 listopada 2011 r., III CSK 30/11, Legalis nr 454836.

Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2013 r., II CSK 176/13, Legalis nr 819277.